



Coördinatie Beschermingsplan noordse woelmuis

Voortgangsrapport 4^e jaar 2008/2009



Ir. R.H. Witte van den Bosch
Drs. D.L. Bekker

Datum: 28 februari 2009
Rapport: 2009.003 van Zoogdierverseniging VZZ
In opdracht van: Ministerie van LNV, Directie Natuur

Coördinatie Beschermingsplan noordse woelmuis

Voortgangsrapport 4e jaar 2008/2009

Datum 28 februari 2009

Auteurs:

Ir. R.H. Witte

Drs. D.L. Bekker

In opdracht van:

Meester G.B. Raaphorst

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directie Natuur

Postbus 20401

2500 EK 's-Gravenhage

Productie:

Zoogdiervereniging VZZ

Oude Kraan 8

6811 LJ Arnhem

tel: 026 - 3705318

fax: 026 - 3704038

e-mail: info@vzz.nl

website: <http://www.vzz.nl/>

VZZ Rapportnummer 2009.003



Status uitgave:	Rapport
Rapport nr.:	2009.003
Datum uitgave:	28 februari 2009
Titel:	Coördinatie Beschermingsplan noordse woelmuis
Subtitel:	Voortgangsrapport 4e jaar 2008/2009
Auteurs:	Ir. R.H. Witte van den Bosch Drs. D.L. Bekker
Foto omslag	Noordse woelmuis in de Mokbaai, Texel oktober 2008. © Niels Gilissen / www.miratio.nl / Fotoarchief Zoogdierverseniging VZZ
Aantal pagina's inclusief bijlagen:	016
Project nr.:	2008.095
Relatienr	188915
Projectleider:	Ir. R.H. Witte van den Bosch
Naam en adres opdrachtgever:	Meester G.B. Raaphorst Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Natuur Postbus 20401 2500 EK 's-Gravenhage
Referentie opdrachtgever:	DN 2008/2634
Verplichtingnr:	3012236
Akkoord voor uitgave:	Teamleider Onderzoek & Advies drs. J.B.M. Thissen

Dit rapport kan geciteerd worden als:
Witte van den Bosch R.H. & D. Bekker, 2009. *Coördinatie Beschermingsplan noordse woelmuis* Voortgangsrapport 4e jaar 2008/2009.
VZZ-rapport 2009.003. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdierverseniging VZZ, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdierverseniging VZZ. Opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Zoogdierverseniging VZZ / Ministerie van LNV, Directie Natuur.

Niets uit dit rapport mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Zoogdierverseniging VZZ, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

1	Projectplan	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Probleemstelling	6
1.3	Taakstelling	6
1.4	Geplande werkzaamheden	7
2	Status	9
2.1	Wat is er al gedaan	9
2.2	Wat moet er nog gedaan worden	13
3	Evaluatie	15
3.1	Eventuele problemen	15
3.2	Verandering in opdracht, planning, taakstelling	15
4	Achtergronddocumenten	16

1 Projectplan

1.1 Aanleiding

Nadat het rapport van het Beschermingsplan noordse woelmuis in 2004 door LNV gepubliceerd werd, is in 2005 op aandringen via Vereniging PSO het coördinatieschap noordse woelmuis ingesteld. Vanaf het eerste jaar startten de coördinatiejaren halverwege het kalenderjaar.

De bescherming van de noordse woelmuis is meer dan het beschermen van de zoveelste prioritaire doelsoort die hoog scoort op de Habitatrichtlijn en de Flora- en faunawet. Het is de vertegenwoordiger van een uniek habitat: dynamische moerassen en uitgesproken natte gebieden. Het is de natuurlijke vertegenwoordiger van de unieke puur Hollandse moeras- en veenweidegebieden.

1.2 Probleemstelling

In het beschermingsplan staat, aan het eind, een actiepuntenlijst met gewenste vervolgacties, een indicatief budget en de organisaties die voor financiering in aanmerking zouden kunnen komen. De kritiek op het plan was dat de gepresenteerde budgetten niet daadwerkelijk gereserveerd waren. Het aanstellen van een coördinator moet het mogelijk maken dat deze bedragen ook echt ten behoeve van de noordse woelmuis beschikbaar gaan komen.

Vanwege de omschakeling van het Soortenbeleid naar het Leefgebiedenbeleid en het feit dat de meeste Soortbeschermingsplannen afgerond waren fungeerde Vereniging PSO niet langer als (tussen)opdrachtgever voor de nog lopende Beschermingsplannen, waaronder die van de noordse woelmuis. Om zorg te dragen dat dit beschermingsplan toch gedurende zijn hele looptijd kan doorgaan heeft Directie Natuur De Zoogdierverseniging VZZ een opdracht gegeven voor het 4^e loop jaar.

1.3 Taakstelling

De coördinator neemt gedurende de gehele looptijd van het plan (2005-2010) initiatieven voor projecten en begeleidt projecten. De coördinator bevordert onder andere dat de uitvoering van de beschermingsmaatregelen gekoppeld wordt aan lopende plannen op het gebied van ruimtelijke ordening, waterbeheer (kwaliteit en kwantiteit) en natuurbeheer. De coördinator moet er tevens voor zorgdragen dat er maatwerk wordt geleverd voor de beheerders. In overleg met de terreinbeheerder wordt bepaald wat waar wordt gedaan.

1.4 Geplande werkzaamheden

Het project dient uitgevoerd te worden conform de projectomschrijving (Witte van den Bosch & Bekker 2008). Wijzigingen in de taakstelling, opzet, uitvoering en begroting van het project zijn slechts toegestaan na overleg en na schriftelijke instemming van de directie Natuur van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het project wordt uitgevoerd in het kader van het 'Beschermingsplan noordse woelmuis' en loopt van 2005-2010. De diverse werkzaamheden die plaats vinden vloeien voort uit het actieplan dat in het Beschermingsplan is opgenomen.

Gewenst resultaat van coördinatorschap voor het loopjaar 2008/2009 is:

- a) een functionerend coördinatorschap van de Zoogdiervereniging VZZ voor de noordse woelmuis, waarbij het voor de omgeving (LNV, terreinbeherende organisaties, regio's, PGO's, etc) duidelijk blijft wie die rol vervult en wat men wel en niet verwachten kan;
- b) een workshop - minisymposium (begin 2009) waarbij beleidsmakers, terreinbeheerders, onderzoekers en publiekssectoren bij elkaar komen om kennis omtrent de noordse woelmuis met elkaar uit te wisselen en te bepalen welke acties de komende jaren opgezet - uitgevoerd moeten gaan worden;
- c) een aanvraag (in te dienen in juli 2009) binnen Regeling Draagvlak Natuur voor een brede publieksvoorlichting over de noordse woelmuis als ambassadeur voor Laag Nederland met cofinanciering door betrokken Provincies en Nationale Parken;
- d) een aanvraag indienen van een innovatief project voor LIFE+ met cofinanciering door publieke sector / semi overheid / terreinbeheerders;
- e) artikelen in Zoogdier, De Levende Natuur en Boomblad;
- f) in samenspraak met Agrarische Natuurverenigingen aanvragen van ILG-geld voor inrichtingsmaatregelen voor de noordse woelmuis indienen;
- g) voortzetting van het landelijk verspreidingsonderzoek;
- h) opstellen van een verbeterde kansenkaart;
- i) integreren van het specifiek op de noordse woelmuis toegespitste beheer in cursushandleiding Praktisch natuurbeheer voor leefgemeenschappen (mits door RDN in 2008 goedgekeurd).

De volgende inzet is gepland:

Tabel 1. Planning werkzaamheden 2008/2009 naar tarief Zoogdiervereniging VZZ:

a) algemene inzet van coördinator	32	dagen à	€ 720	is totaal	€ 23.040,-
b) opzetten / begeleiden workshop	4	dagen à	€ 720	is totaal	€ 2.880,-
c) RDN aanvraag	4	dagen à	€ 720	is totaal	€ 2.880,-
d) LIFE+ aanvraag	8	dagen à	€ 720	is totaal	€ 5.760,-
e) 3x artikel	6	dagen à	€ 720	is totaal	€ 4.320,-
f), g) en h) en i) vallen onder a)					
TOTAAL	54				€ 38.880,-
Reiskosten	3.000	km à	€ 0,35	is totaal	€ 1.050,-
TOTAAL BEGROOT BEDRAG					€ 39.930,-

2 Status

2.1 Wat is er al gedaan

Functionerend coördinatorschap van de Zoogdiervereniging VZZ

Dit is alleen meetbaar door het aantal projecten dat in Nederland voor de noordse woelmuis wordt uitgevoerd waarbij de coördinatoren betrokken zijn. Het complete overzicht zal worden beschreven in het jaarverslag. De coördinatoren zijn onder andere in gesprek met de relevante Provincies, Provinciale Landschappen en Regionale eenheden van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer (Friesland, Texel, Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland en Flevoland). Daarnaast spelen ze regelmatig een adviserende rol voor Ingenieursbureau's zoals Grontmij, Arcadis, DHV en RPS/BCC. De contacten met Rijkswaterstaat met de Waterschappen dienen nog uitgebreid te worden.

Workshop

De workshop wordt pas in het najaar van 2009 gehouden, te Zierikzee. Dit is na de looptijd van deze periode. Echter de voorbereidingen zullen voor 1 september grotendeels gedaan zijn. Op 5 maart 2009 vindt een startbespreking plaats met Provincie Zeeland, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Om dit te initiëren is 2 uur tijd besteed (0,25 dag).

Aanvraag Regeling Draagvlak Natuur

Hieraan is nog geen tijd besteed. Wel is in het kader van het functionerende coördinatorschap hierover voornamelijk met Landschapsbeheer Zeeland en Landschap Zuid-Holland gesproken.

Aanvraag voor LIFE+

Door middel van een tijdsbesteding van vijf dagen is gerealiseerd dat in samenwerking met Regional Association for Nature Conservation and Sustainable Development (BROZ), Slovakia, Water Research Institute (VÚVH), Slovakia, Comenius University in Bratislava, Faculty of Natural Sciences (PriF UK), Slovakia, Trout Circle Association (Pisztráng Kör), Hungary en National Park Neusiedler See – Seewinkel (NP NSS), Austria een gezamenlijke LIFE+ aanvraag gedaan. Voorzien is vooral in het uitwisselen van kennis omtrent het beheer ten behoeve van zowel de noordse woelmuis (*M. o. arenicola*) als zijn familielid de Pannonische woelmuis (*M. o. mehelyi*).

Gekeken zal worden of er nog mogelijkheden zijn voor een volledig Nederlands LIFE+ project.

Schrijven artikelen (b.v. in Zoogdier, De Levende Natuur en Boomblad);

Er is een artikel getiteld "Competition between Root vole, Common vole and Field vole in The Netherlands" aangeboden aan de redactie van Lutra. Echter de redactie

heeft dit artikel afgewezen. Gekeken moet worden welke aanpassingen wenselijk zijn om het wel geplaatst te krijgen.

Er is een tweede artikel, getiteld "Landschapsdynamiek voor de noordse woelmuis. Overleven in een veranderend landschap" in concept geschreven die aangeboden zal worden aan het tijdschrift "Landschap".

Voor Zoogdier 2009 (3) is het artikel gepland met de voorlopige werktitel: De noordse woelmuis, keuze voor een bijzondere Nederlander.. Doel is het brede publiek kennis laten maken met de knelpunten waarmee de noordse woelmuis te maken heeft en waarom het noodzakelijk is duidelijke keuzes te maken waar men voor 100% in moet zetten op beheer die voldoet aan de eisen van deze endemische (onder)soort.

Een vierde artikel zal aangeboden worden aan het tijdschrift De Levende Natuur. Gekozen dient nog te worden tussen de werktitel "Is er nog LIFE+ voor de noordse woelmuis" of "Knelpunten in het terreinbeheer voor de noordse woelmuis. Een noodzaak tot duidelijke keuze".

De totale tijdsbesteding tot op heden is twee dagen.

In samenspraak met Agrarische Natuurverenigingen aanvragen van ILG-geld voor inrichtingsmaatregelen voor de noordse woelmuis indienen;

Op 14 maart en 4 mei vinden hier gesprekken over met De Lieuw, Agrarische Natuurvereniging Texel.

Voortzetting van het landelijke verspreidingsonderzoek;

Het geschikte leefgebied van de noordse woelmuis in Nederland omvat 92 10*10 km-hokken. Dankzij het gecoördineerde verspreidingsonderzoek is de noordse woelmuis sinds 2007 in 34 van deze hokken (37%) vastgesteld. Met de huidige jaarlijkse inspanning lijkt het dus min of meer haalbaar om in 2012 een op dit niveau dekkend actueel verspreidingsbeeld te hebben. Sinds 2004 is de aanwezigheid van de noordse woelmuis in 549 km-hokken onderzocht.

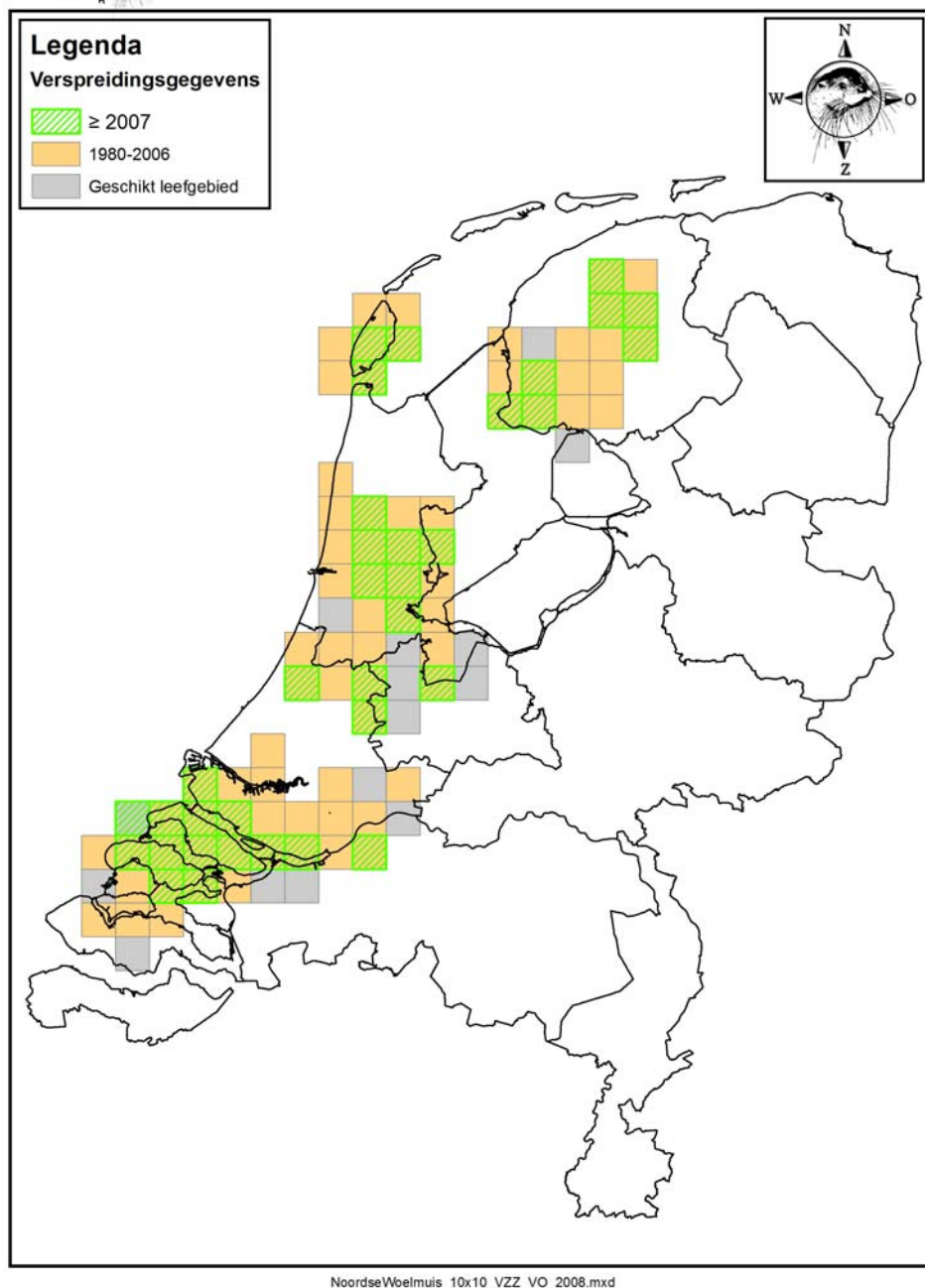
Er is nog zekerheid over voortzetting van het verspreidingsonderzoek in 2009. Omdat deze inventarisaties pas in de periode ½ augustus tot ½ november uitgevoerd worden is er in de tweede helft van de looptijd van dit 4^e jaar nog voldoende tijd om deze zekerheid wel te krijgen.

Opstellen van een verbeterde kansenkaart;

Hiertoe zijn grote stappen gezet. Allereerst is in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam een basismodel gemaakt, die met name goed lijkt te werken voor de Delta regio. Deze wordt verder verbeterd zodat het zowel goed toepasbaar is in de vier andere regio's waar de noordse woelmuis voorkomt, alsook in Flevoland waar wensen bestaan voor herintroductie.



Verspreiding Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus*)



*Figuur 1. Verspreiding noordse woelmuis van 1980 t/m 2008 op 10*10 km-hok niveau. Het verspreidngsonderzoek in 2009 – 2012 zal zich met name moeten richten op de oranje en grijs gekleurde hokken.*

In diverse gesprekken is gebleken dat ook Rijkswaterstaat Dienst Zeeland en Landschap Noord-Holland een kansenkaart (feitelijk een habitatgeschiktheidskaart) wensen. In het komende half jaar zal getracht te worden hierin samen te werken zodat er één landelijke kansenkaart ontstaat en geen meerdere kaarten gebaseerd op meerder methoden en aannames.

Integreren van het specifiek op de noordse woelmuis toegespitste beheer in cursushandleiding Praktisch natuurbeheer voor leefgemeenschappen (mits door RDN in 2008 goedgekeurd).

Het project is gegund en gaat vanaf 1 maart lopen. Er heeft dus nog geen (wezenlijke) tijdsbesteding plaats gevonden.

Tabel 2: Reeds uitgevoerde inzet 2008/2009 volgens tarief Zoogdiervereniging VZZ:

a) algemene inzet van coördinator	12,50 dagen à € 720	is totaal	€ 9.000,00
b) opzetten / begeleiden workshop	0,25 dagen à € 720	is totaal	€ 180,00
c) RDN aanvraag	0 dagen à € 720	is totaal	€ 0,00
d) LIFE+ aanvraag	5 dagen à € 720	is totaal	€ 3.600,00
e) 3x artikel	2 dagen à € 720	is totaal	€ 1.420,00
f), g) en h) en i) vallen onder a)			
TOTAAL	10,25		€ 14.220,00
Reis- en onkosten		is totaal	€ 380,-
TOTAAL BEDRAG			€14.600,00

2.2 Wat moet er nog gedaan worden

Algemene inzet

Tot op heden is circa de helft van de algemene inzet van de coördinatoren gepleegd, terwijl ook de helft van de looptijd van het coördinatiejaar is verstreken.

Aandachtspunten zijn:

- het in samenspraak met Agrarische Natuurverenigingen ingediend krijgen van een aanvragen van ILG-geld voor inrichtingsmaatregelen voor de noordse woelmuis in het agrarische deel van Texel; Daarnaast is het ook wenselijk om dit voor de andere regio's ook gerealiseerd te krijgen.
- Zorgdragen dat de GAN het landelijke verspreidingsonderzoek voor de noordse woelmuis in 2009 financieel mogelijk maakt. Daarnaast, het zoeken naar andere partijen die verspreidingsonderzoek willen laten uitvoeren. Kansen hiertoe bestaan onder andere vanwege de monitoringsverplichting bij projecten gefinancierd binnen het project van de Leefgebiedenbenadering.
- Afstemmen van een verbeterde kansenkaart met andere partijen, dit naast RWS Dienst Zeeland en Landschap Noord-Holland.
- Zorgdragen dat de eisen die de noordse woelmuis stelt aan (het beheer van) zijn leefgebied goed wordt meegenomen in de beheersplannen voor de diverse Natura 2000 gebieden waar de noordse woelmuis voorkomt.
- Zorgdragen dat de eisen die de noordse woelmuis stelt aan (het beheer van) zijn leefgebied goed bekend is bij de terreinbeheerders.
- Zorgdragen dat per regio bekend wordt waar de kernpopulaties van de noordse woelmuis voorkomt en waar dus ingezet moet worden op een beheer die volledig is afgestemd op de eisen van de noordse woelmuis.

Nog immer blijkt dat er behoefte is bij terreinbeheerders om te weten hoe je specifiek op de noordse woelmuis toegespitste beheer integreert met andere belangen in het terrein. Dit aspect zal in de cursushandleiding "Praktisch natuurbeheer voor leefgemeenschappen worden beschreven". Bij voorbaat wordt gezegd dat men (nationaal) keuze's moet maken waar volledig in te zetten op noordse woelmuizen, waar geheel niet en waar de noordse woelmuizen mee laten liften met algemene maatregelen.

Opzetten / begeleiden workshop

De workshop zal pas in het najaar van 2009 gehouden worden en daarom wordt het meeste werk / tijd ook pas in de tweede helft van dit loopjaar besteedt.

RDN aanvraag

De twee helft van de looptijd dient aandacht besteedt te worden aan het opzetten van een RDN aanvraag. Deze kan (pas) in juli ingediend worden.

Artikelen

Het artikel voor Lutra dient herschreven te worden en het artikel voor Landschap dient ingediend te worden. Daarnaast zullen nog twee andere artikelen geschreven worden.

Voor Zoogdier is deze inmiddels bij de redactie ingepland voor het derde nummer. Voor de Levende Natuur zal het artikel voor 1 september ingediend worden. Plaatsing in 2009 is daarbij niet gegarandeerd.

Tabel 3: nog te realiseren inzet 2008/2009 volgens tarief Zoogdiervereniging VZZ:

a) algemene inzet van coördinator	19,50 dagen à € 720	is totaal	€ 14.040,00
b) opzetten / begeleiden workshop	3,75 dagen à € 720	is totaal	€ 2.700,00
c) RDN aanvraag	4 dagen à € 720	is totaal	€ 2.880,00
d) LIFE+ aanvraag	3 dagen à € 720	is totaal	€ 2.160,00
e) 3x artikel	4 dagen à € 720	is totaal	€ 2.880,00
f), g) en h) en i) vallen onder a)			
TOTAAL	10,25		€ 24.660,00
Reis- en onkosten		is totaal	€ 670,00
TOTAAL BEDRAG			€ 25.330,00

3 Evaluatie

3.1 Eventuele problemen

Tot op heden is ruim eenderde van de beoogde tijd en budget gerealiseerd terwijl de helft van de looptijd van het jaar is verstreken. Dit is niet onlogisch omdat de looptijd voor dit 4^e jaar is van 1 oktober 2008 tot 1 september 2009. In oktober / november vonden tal van werkzaamheden plaats die een voortvloeisel waren van de activiteiten van de coördinatoren in het vorige loopjaar. De meeste inzet van de coördinatoren zal plaats vinden in de periode maart – juli, dus voor de zomervakantie en voor het muizenvangseizoen.

Tot op heden zijn geen problemen opgetreden dan wel voorzien in planning en taakstelling van deze opdracht.

3.2 Verandering in opdracht, planning, taakstelling

Tot op heden is er geen sprake van verandering in opdracht, taakstelling of planning.

4 Achtergronddocumenten

Onderstaande documenten kunnen gelezen worden als achtergrondinformatie in relatie tot dit voortgangsverslag. In de tekst van dit voortgangsverslag vindt geen literatuurverwijzing plaats. Een nadere toelichting op onderstaande documenten zal worden beschreven in het jaarverslag over het 4^e loopjaar.

- BROZ, 2008. Conservation of root vole **Microtus oeconomus mehelyi*. Proposal LIFE+ Nature & Biodiversity 2008. Regional Association for Nature Conservation and Sustainable Development (BROZ), Slovakia.
- Fleischer, K., 2008. *Modelling habitats suitability for the endangered root vole (Microtus oeconomus arenicola) in the Netherlands*. Master Project Proposal. Chair of Computational Geo-Ecology, Institute for Biodiversity and Ecosystems, IBED, University of Amsterdam.
- Koelman, R.M., 2008. *Onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuizen in De Nederlanden op Texel*. VZZ rapport 2007.55. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.
- La Haye, M. & J.M. Drees, 2004. *Beschermingsplan Noordse woelmuis*. Ministerie van LNV, directie IFA/ Bedrijfsuitgeverij.
- Thissen, J.B.M., R.H. Witte van den Bosch & D.L. Bekker, 2008. Toekomstperspectief voor de Noordse woelmuis op Tiengemeten? Reactie op 'Zoetwatergetijdenatuur keert terug op Tiengemeten' van Marion de Boo in januarinumnummer, De Levende Natuur 109 (1): 22 – 26.
- Thissen, J.B.M., R.H. Witte van den Bosch, C. Achterberg, D. Bekker, E.T.C. de Bruijckere & V.A.A. Dijkstra, 2009. *Verspreidingsonderzoek Nederlandse Zoogdieren VONZ 2008*. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.
- Verschoor, K. & C. Witte, 2008. Onderzoekje naar het voorkomen van woelmuizen in de Hemmer op Texel, februari 2008. Korte notitie.
- Witte van den Bosch, R.H., R.M. Koelman & D.L. Bekker, 2008. Effect van terreinbeheer op habitatgebruik van (noordse woel)muizen in het zuidelijke deel van Natura-2000 gebied 'Duinen van Texel'. VZZ-rapport 2008.044. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.
- Witte van den Bosch, R.H. & D.L. Bekker, 2008. Projectcoördinatie beschermingsplan noordse woelmuis 2007/2008. VZZ rapport 2008.028. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.